

Miasto w nowych realiach ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa

Andrzej Łuczyszyn

Uniwersytet WSB Merito Wrocław

e-mail: aluczyszyn@wp.pl

ORCID: [0000-0003-4212-7686](https://orcid.org/0000-0003-4212-7686)

Patrycja Papież

Uniwersytet WSB Merito Wrocław

e-mail: patrycja.papiez@wroclaw.merito.pl

ORCID: [0009-0000-6802-8518](https://orcid.org/0009-0000-6802-8518)

© 2025 Andrzej Łuczyszyn, Patrycja Papież

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0). Skrócona treść licencji dostępna jest online na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

Cytuj jako: Łuczyszyn, A. i Papież, P. (2025). Miasto w nowych realiach ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa. *Biblioteka Regionalisty. Regional Journal*, (25), 124-132.

DOI [10.15611/br.2025.1.10](https://doi.org/10.15611/br.2025.1.10)

JEL: O31, O32, O35, R10, R11, R58

Streszczenie

Uwidacznianie związków pomiędzy gospodarką przestrzenną a bezpieczeństwem należy do procesów wieloaspektowych, niejednorodnych i często o zabarwieniu ideologicznym. Trudności w formułowaniu wniosków, które wynikają z przeprowadzanych badań, są konsekwencją bardzo dynamicznych zmian gospodarczych, a tym samym kumulowania się zagrożeń nieprzewidywalnych. Przykładem może być funkcjonalność sztucznej inteligencji (AI) i wykorzystywany w tym celu system internetu czy innowacyjne rozwiązania w miastach w zakresie monitoringu, które z jednej strony zmierzają w kierunku większej funkcjonalności w zakresie poprawy bezpieczeństwa, z drugiej wchodzą w kolizję ze swobodą obywateli. Bez względu na dyskusję, jaka odbywa się w środowisku naukowców i praktyków, jest pewne, że zapewnianie wysokiego poziomu bezpieczeństwa to czynnik wzrostu i rozwoju społeczno-gospodarczego. We współczesnych realiach społeczno-gospodarczych jest to o tyle istotne, że ciężar ten spada na duże miasta, a według prognoz demograficznych siła i skala zagrożeń mogą stać się jeszcze większe chociażby w stosunku do zachodzących procesów urbanizacyjnych. W tych warunkach znaczenie geografii bezpieczeństwa w dużych ośrodkach miejskich wydaje się interesującym przedmiotem badań w kwestii m.in. jakości życia oraz określania stopnia kryminalizacji poszczególnych jego wycinków.

Celem artykułu jest ukazanie zjawisk o charakterze kryminologicznym związanych z rozwojem ośrodków miejskich w szczególności w kontekście kształtowania się procesów urbanizacyjnych.

Dla realizacji tak sformułowanego celu posłużono się głównie podejściem deskryptywnym z uwzględnieniem warunków, w jakich zachodzi proces zapewniania bezpieczeństwa, jak również wykorzystano elementy statystyki publicznej.

Autorzy wskazują na pilną potrzebę ciągłego monitorowania zagrożeń nie tylko determinujących klasycznie rozumianą przestępczość, ale przede wszystkim zwracają uwagę na nowe zjawiska wynikające z szeroko rozumianej otwartości dużych ośrodków miejskich.

Wartość poznawczą artykułu należy upatrywać przede wszystkim w identyfikacji nowych realiów społeczno-gospodarczych kształtujących rozwój dużych miast.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, miasto, rozwój

1. Wstęp

Pomijanie problematyki bezpieczeństwa i nieuwzględnianie jej w codziennych decyzjach i dokumentach stanowi poważną barierę rozwoju (Łuczyszyn i Łuczyszyn, 2020, s. 41). Nie pozostaje to bez znaczenia dla kształtowania się przestrzeni społeczno-ekonomicznych, w których jakość życia gwarantowana jest przede wszystkim wysokim poziomem bezpieczeństwa. W dobie dominacji dużych ośrodków miejskich i ich zróżnicowania m.in. pod względem PKB *per capita* konieczność uwzględniania bezpieczeństwa uwidacznia się szczególnie wyraźnie, bowiem to one stają się główną siłą napędową kraju, a efektywność w zakresie m.in. ścigania sprawców przestępstw czy niwelowania różnego rodzaju innych patologii należy do dominujących tematów życia codziennego. Zagrożenia związane z własnością prywatną, prawo do godnego jakościowo życia, stabilność systemu prawnego i finansowego czy ochrona infrastruktury krytycznej potwierdzają powyższe, a problematyka ta coraz częściej znajduje swoje odzwierciedlenie w różnych dokumentach strategicznych.

Swego rodzaju *eksplozja miejska* sprowadza przede wszystkim duże miasta do „kotłów demograficznych” (Szymańska, 2008, s. 10-11), zaś głównym tego czynnikiem jest urbanizacja. Nowa postindustrialna gospodarka uwidacznia i potwierdza, że miasta stają się inkubatorem zagrożeń nieprzewidywalnych, a najnowsze ich koncepcje pokazują, że ośrodki wynikające z idei modernizmu to miasta czwartej fali, których struktura podporządkowana jest międzynarodowym korporacjom, koncernom i kulturze „białych kołnierzyków”. W praktyce powstają olbrzymie szklane zespoły biurowców, w czym uwidacznia się m.in. koncepcja miast o wysokim poziomie zaawansowania technologicznego. Z kolei wytworzona i pogłębiana często asymetria pomiędzy światowymi trendami i lokalnymi możliwościami stwarza bariery rozwoju w małych miastach i zarazem staje się nowym wyzwaniem dla zwalczania różnego rodzaju patologii społecznych będących skutkiem procesów globalizacji, migracji czy zmian klimatu. Charakter i dynamika tych wyzwań wymagają poszerzenia koncepcji bezpieczeństwa o bezpieczeństwo lokalne. Praktycznym tego wyrazem może być to, że obecnie zarówno miasta, jak i gminy, powiaty czy województwa muszą uwzględniać te aspekty i wkomponowywać je w swoje plany (np. plany ochrony obiektów, zarządzania kryzysowego, strategie rozwoju).

2. Miasta i zagrożenia wynikające z urbanizacji

Istota miasta należy do trudnej problematyki, ponieważ w definicji miasta ukazuje się różnorodność jego cech. Bezsprzecznie wspólnym elementem jego definiowania jest odmiennność w stosunku do obszarów wiejskich. Dodatkowo miasto, bez względu na wielkość, jako całość podlega ciągłym, a przy tym intensywnym zmianom, co sprawia, że wraz z nimi zmieniają się także jego elementy oraz relacje

między nimi. Sama „wielość definicji miasta ukazuje różnorodność jego cech oraz to, że pojęcie to zmienia się w czasie i jest zależne od lokalizacji” (Kozak, 2022, s. 17). Oczywiście jest, że współczesne realia społeczno-gospodarcze przeobrażają w sposób szczególny różnorodne dziedziny życia społeczno-ekonomicznego. W kontekście miasta takim obszarem, który wywołuje istotne przekształcenia, są tereny silnie zurbanizowane, czyli duże i nowoczesne ośrodki. Jak zauważa Korenik (2010), we współczesnych realiach społeczno-gospodarczych tendencje rozwojowe miast charakteryzują się nowymi kierunkami, do których głównie należą:

- „tropizm” (czyli wygięcie w kierunku źródła bodźców) w stronę przestrzeni o znacznej jakości życia,
- nowy przebieg procesu metropolizacji,
- trendy do fragmentaryzacji, przy równoczesnej polaryzacji,
- znaczne oddziaływanie dużych podmiotów gospodarczych na przemiany urbanizacyjne oraz świadczenia usług miejskich,
- przekształcenia społeczno-przestrzenne przy znacznej i trwałej marginalizacji niektórych dziedzin (Korenik, 2010, s. 30-31).

Biorąc pod uwagę powyższe, można powiedzieć, że w każdym mieście w kontekście jego rozwoju wystąpią zjawiska zarówno pozytywne, jak i negatywne. Te drugie wynikają głównie z realizacji odpowiedniej koncepcji rozwoju miasta¹. Ta z kolei skutkuje odpowiednimi zmianami, a w kontekście bezpieczeństwa dostosowywana jest do mogących wystąpić zagrożeń. Może się to w praktyce wyrażać m.in. w tworzeniu przestrzeni centrów, które mają charakter interaktywny i dialogiczny, oraz coraz silniej izolujących się terenów zamkniętych osiedli, mających własne centra. Mogą tym samym powstawać przestrzenie wpisane w strukturę miasta i jednocześnie od niej niezależne². Warto zaznaczyć, że dodatkowo twórcy miast zaczynają reagować na rozpoczynającą się rewolucję teleinformatyczną, która wpływa na odmienne kształtowanie przestrzeni, przede wszystkim w jej społecznym wymiarze. Do rozwoju miast zawsze był zatem przypisany wspomniany proces urbanizacji. Przyjął on taką skalę i zakres, że większość przestrzeni społeczno-ekonomicznych krajów wysokorozwiniętych cechuje się zurbanizowanymi formami gospodarowania. Oznacza to, że coraz większa część społeczeństwa staje się mieszkańcami miast, a w miarę postępu tego zjawiska populacja wzrasta, powiększa się jego obszar, rośnie też jego wpływ na tereny wiejskie – zarówno na ich wygląd, jak i na życie mieszkańców. „Coraz więcej krajobrazów wiejskich przekształca się w krajobraz miejski, a ludzie zaczynają żyć w środowisku, które pod względem fizycznym i społecznym ma charakter miejski” (Szymańska, 2008, s. 37-38). Jak zauważają Łuczyszyn i Łuczyszyn (2018) „często urbanizację myli się z urbanizmem, który bardziej utożsamiany jest z fenomenem kulturowym sposobu i stylu życia mieszkańców. Zatem urbanizm odnosi się do miejskich aspektów życia, natomiast urbanizacja przyjmowana jest dla różnych aspektów tego procesu” (Łuczyszyn i Łuczyszyn, 2018, s. 55). Z kolei Korenik (2019) stoi na stanowisku, że „urbanizacja to wielopłaszczyznowy proces (m.in. społeczny, prawny, ekologiczny, przestrzenny), przez który rozumie się rozwój miast, powstawanie nowych, przyrost zajmowanego terenu, zmianę stylu życia na miejski oraz koncentrację ludności w ośrodkach miejskich. Nie jest to proces samoistny. Występuje on na całym świecie, lecz poszczególne kraje różnią się stopniem jego zaawansowania” (Korenik, 2019, s. 11).

Praktyka gospodarcza podkreśla, że proces urbanizacji będzie ulegał dalszym zmianom w kierunku miast postindustrialnych (*postmodern city*) oraz ich odmian, czyli miast inteligentnych (*smart city*). Jak stwierdza Korenik, „dla miasta postindustrialnego nie wypracowano jeszcze w pełni doktryny formalno-urbanistycznej, ale przyjęto wiele szczegółowych założeń programowych polityki miejskiej, wśród których najważniejsze są zrównoważony rozwój, reurbanizacja i recykling zasobów przestrzennych oraz integracja społeczna” (Korenik, 2019, s. 16). Ta sama autorka stoi na stanowisku,

¹ Na przykład wraz z rozwojem postmodernizmu coraz silniejszy nacisk zaczęto kłaść na rozwój przestrzeni miasta w lokalnym wymiarze.

² Przykładem takiej koncepcji może być *smart city*, czyli inteligentne miasto. Wykorzystuje ono nowoczesne technologie, dane i inteligentne systemy do poprawy jakości życia mieszkańców. W takim mieście różne elementy infrastruktury, np. transport, energetyka, zdrowie czy edukacja są połączone i zarządzane za pomocą zaawansowanych systemów i technologii.

że w wielu podejściach do próby zdefiniowania *smart city* można zauważyć wspólny mianownik, a mianowicie, że „jest miastem kreatywnie myślącego społeczeństwa, które potrafi w swoich działaniach użyć technicznych i technologicznych innowacji, a ponadto korzystać z technologii informacyjno-komunikacyjnych” (Korenik, 2019, s. 16).

Mówiąc o urbanizacji, nie sposób nie odnieść się także do problemów i konsekwencji tych procesów, które z jednej strony ewoluują tak, że nie można ustanowić np. jednej definicji miasta czy urbanizacji, z drugiej niosą za sobą także poważne konsekwencje różnej natury i w różnych przekrojach. W odniesieniu do bezpieczeństwa w jego przymiotnikowym określeniu (publiczne, wewnętrzne, społeczne, ekonomiczne, przestrzenne itp.) można zauważyć m.in. przenikanie się zagrożeń, które indukowane są globalnie, a ich zwalczanie lub zapobieganie odbywa się lokalnie (jednostkowo). Z jednej strony niwelowanie przestępczości jest koniecznością i czynnikiem stabilizującym procesy wzrostu i rozwoju społeczno-gospodarczego, z drugiej natomiast stanowi ogromne wyzwanie nie tylko dla służb zapewniających to bezpieczeństwo, ale dla całej społeczności zamieszkującej dane terytorium. W takich warunkach można powiedzieć, że „współczesna rzeczywistość i towarzyszący jej rozwój cywilizacyjny stanowią niezwykle złożony i wymagający teren, który generuje potrzebę wypracowania często nie jednego, ale wielu przemyślanych podejść (strategii) adekwatnych do miejsc, czasu, rodzajów zagrożeń oraz ludzi, których mają dotyczyć” (Wiśniewska-Paź, 2018, s. 9-10). Nowa gospodarka uwidacznia i potwierdza, że współczesne miasta stają się inkubatorem zagrożeń nieprzewidywalnych (Łuczyszyn, 2017, s. 211). Potwierdzeniem powyższego może być stanowisko zaprezentowane przez Łuczyszyna i Łuczyszyną (2020), którzy twierdzą, że „inkubatorem nowych zagrożeń staje się ekonomia współczesnego świata (ekonomia globalna). Coraz więcej mamy do czynienia z kryzysami rodzinnymi, wzrastającą liczbą osób uzależnionych, ubogich, bezdomnych, żyjących na granicy minimum egzystencjonalnego. Stąd istnieje pilna potrzeba budowania np. algorytmów zwiększających świadomość o zagrożeniach w przekroju globalnym” (Łuczyszyn i Łuczyszyn, 2020, s. 110).

Patrząc na kształtowanie się zjawisk niepożądanych (np. patologicznych), będących następstwem procesów urbanizacji, a zarazem rozwoju miast, należy stwierdzić, że istotny wpływ mają czynniki i uwarunkowania o charakterze szczegółowym i ogólnym (Świętochowska, 2001, s. 9). Pierwsze związane są bezpośrednio z indywidualnymi cechami ludzi uwikłanych w zachowania patologiczne (np. narkomania) oraz dotyczące narastającej agresji, wyrażającej się w liczbie przestępstw dokonywanych przez nieletnich i dorosłych. Drugie – o charakterze ogólnym – wywierają wpływ na wzrost i trwałość wielu zjawisk patologicznych. Zalicza się do nich przede wszystkim czynniki i uwarunkowania polityczne, ekonomiczne, społeczne, demograficzne, które określa globalizacja w tych samych wymiarach.

Praktyka gospodarcza potwierdza, że do najczęstszych zagrożeń związanych z wymienionymi procesami można zaliczyć te, które wynikają ze współzależności między rozwojem ekonomicznym i społecznym (zmienna niezależna) a zjawiskami patologicznymi (zmienna zależna). Odnieść to można do: zjawisk kryzysowych (np. bezrobocia), zagrożeń dla otoczenia przyrodniczego człowieka (np. ochrony środowiska) oraz zagrożeń wynikających z narastających przestępstw i innych patologii (terroryzmu, narkomanii, alkoholizmu itp.). O ile dwa pierwsze wydają się zagrożeniami będącymi następstwem zróżnicowań gospodarczych i często są skutkiem wzajemnych stosunków opartych na dominacji politycznej, ekonomicznej, społecznej i ekologicznej, o tyle te ostatnie z uwagi na możliwość ich bardziej szczegółowego pomiaru stają się przedmiotem statystyki kryminalistycznej (tab. 1).

Tabela 1. Zagrożenia przestępczością w mieście

Rodzaj zagrożenia	Charakterystyka
Przestępczość	Zgodnie z kodyfikacją karną – zbiór czynów ustawowo zabronionych pod groźbą kary, a popełnianych na obszarze danej jednostki terytorialnej. Jako zjawisko społeczne charakteryzuje się następującymi cechami:

	• stanowi zagrożenie dla obowiązującego porządku prawnego, wyraża się we wzroście liczby osób, które popełniły przestępstwa w stosunku do ogółu ludności, • może być rozpatrywana z punktu widzenia jej rozległości, intensywności, struktury i dynamiki.
Rodzaj zagrożenia	Charakterystyka
	Jest determinowana przez wiele czynników, w tym: • o charakterze szczególnym (cechy osobiste sprawcy czynu karalnego, układy sytuacyjne, frustracja jednostki, zachwianie równowagi psychicznej, alkoholizm, niedomogi w działaniu organizacji formalnych, zły system wychowawczy), • o charakterze ogólnym (nędza, niesprawiedliwość i konflikty społeczne, nierówny podział bogactw, niski stan zdrowotny społeczeństw, masowy wyzysk, przestarzałe ustawodawstwa itp.).
Terroryzm	Występuje wiele definicji terroryzmu: • system rządów opartych na terrorze w celu zdobycia władzy lub utrzymania się przy niej, • stosowanie przemocy przez niepaństwowe podmioty polityki, • stosowanie gwałtu dla osiągnięcia celów politycznych lub ekonomicznych w stosunkach międzynarodowych, forma interwencji przemocą dokonywanej przez specjalne oddziały wojskowe lub policyjne albo organizacje terrorystyczne. Jedno z największych zjawisk patologicznych występujące z dużym nasileniem we współczesnej cywilizacji. Podstawowe cechy terroryzmu to: • działalność przeciwko osobom, które korzystają z ochrony prawa międzynarodowego, jak szefowie państw, dyplomaci, • uprowadzanie samolotów pasażerskich, • eksport terroryzmu. Współczesny terroryzm stanowi zagrożenie o charakterze globalnym.
Narkomania	Jako zjawisko masowe patologiczne pojawiała się w latach 50. XX w. we wszystkich rozwiniętych krajach zachodnich. Nieznane są jej dostatecznie rozmiary oraz czynniki zewnętrzne i wewnętrzne decydujące o narkotyzowaniu się różnych grup wiekowych i społecznych. Jest wyrazem społecznego nieprzystosowania, jak również pogłębieniem tego nieprzystosowania. Do przestępstw pospolitych najczęściej popełnianych przez osoby uzależnione należą: kradzież mienia, kradzież z włamaniem, rozboje, pobicia, fałszowanie dokumentów.
Dewiacje seksualne	To wszelkiego rodzaju zboczenia, odchylenia. Definicje dewiacji seksualnych oraz postawy wobec dewiacji uległy zmianie z biegiem czasu. W kulturze zachodu są traktowane od wielu lat jako najcięższe z możliwych przestępstw, a za ich popełnienie obowiązują wysokie kary. Potwierdza to kodeksowa przestępczość w tym obszarze.
Alkoholizm	Jest to choroba woli, która uniemożliwia człowiekowi powstrzymanie się od spożycia alkoholu. Uzależnienie alkoholowe przypisywane jest różnym czynnikom: fizycznym (dziedziczność), psychologicznym (osobowość alkoholowa), psychosomatycznym (dolegliwości fizyczne w okresie abstynencji powiązane z przeżyciami psychicznymi) oraz wpływowi środowiska społecznego.
Rodzina dysfunkcyjna	Zakłada się, że prawidłowo funkcjonująca rodzina powinna zapewnić dziecku, a następnie młodocianemu wszechstronny rozwój fizyczny i psychiczny. Jest ona jednak zagrożona przez procesy zachodzące w niej i poza nią. Przeobrażenia dokonujące się w życiu społecznym i ekonomicznym kraju powodują przemiany w uznanych obyczajach i stylu życia, co wywiera wpływ na zmiany modelu życia rodzinnego.
Prostytucja	Stanowi od wieków problem światowy i w zasadzie do dzisiaj nierozwiązany. Podejmuje się różne próby uregulowania prawnego prostytucji, jak: prohibicjonizm, reglamentaryzm, neoreglamentaryzm, abolicjonizm.
Konflikty o różnym charakterze, zakresie	Cywilizacja trzeciej fali charakteryzuje się odwrotem od społeczeństwa masowego i produkcji masowej, przewagą nowych sposobów pozyskiwania i wykorzystywania wiedzy. We współczesnych realiach społeczno-gospodarczych dominują informacje

i rozmiarach przestrzennych	i innowacje, wyrafinowana masowa kultura, zaawansowane technologie, oprogramowanie komputerów, edukacja i inne usługi. Można powiedzieć, że ta nowa forma życia dominuje i zdobywa przewagę w globalnym świecie.
-----------------------------	--

Źródło: opracowanie własne.

3. Bezpieczne i otwarte miasta

Termin „bezpieczne miasto” staje się we współczesnych realiach społeczno-gospodarczych kategorią coraz bardziej powszechną, a zarazem pożądaną. Najprościej rzecz ujmując, to miasto, które minimalizuje zagrożenia (fizyczne, środowiskowe, społeczne, technologiczne) oraz skutecznie reaguje na sytuacje kryzysowe. Do tej kategorii odwołuje się np. wiele instytucji czy podmiotów przygotowujących programy walki z przestępczością, ograniczania liczby wypadków na drogach czy zwalczania przemocy w szkołach oraz w ramach organizowania meczów czy koncertów. Takie hasło wykorzystywane jest też w programach policyjnych mających na celu ograniczenie przestępczości. Z kolei miasto bezpieczne i otwarte to takie, w którym wszyscy mieszkańcy, niezależnie od religii, pochodzenia i koloru skóry mają pewność utrzymania poczucia bezpieczeństwa, które stabilizuje ich życie i pozwala na rozwój. Dla zobrazowania poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego w wybranych miastach autorzy publikacji posłużyli się m.in. danymi statystyki publicznej i raportami Europolu³, sugerując, że bazują one także na elementach odpowiedniej statystyki kryminalistycznej opracowywanej przez poszczególne służby powołane do zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego. Wzięto zatem pod uwagę: bezpieczeństwo społeczno-ekonomiczne, bezpieczeństwo publiczne, otwartość na innych, bezpieczeństwo komunikacyjne i bezpieczeństwo indywidualne. Przechodząc zatem do oceny, w pierwszej kolejności wskazano na miasta, które uplasowały się w czołówce pod względem liczby zdobytych punktów przy ich maksymalnym wymiarze 100 (tab. 2).

Tabela 2. Bezpieczeństwo w wybranych miastach Polski

Miasto	Charakterystyka według przyjętych kategorii
Warszawa	Lider kategorii – wykrywalność ogólna przestępstw na poziomie 75%.
Kraków	Atrakcja turystyczna Polski, wyższe bezpieczeństwo na drogach (45% przeciętnej).
Rzeszów	Lider bezpieczeństwa publicznego (przestępczość na poziomie 48-74% średniej dla miast w zależności od rodzaju, znacznie mniejsza liczba pożarów (o połowę mniej niż przeciętnie w stosunku do liczby mieszkańców), komunikacyjnego (88% ofiar wypadków w stosunku do średniej dla miast).
Poznań	Większa przestępczość (ogólna, kryminalna) przy jednoczesnej mniejszej przestępczości na drogach (ujawniona mniejsza liczba nietrzeźwych kierujących w stosunku do średniej).
Trójmiasto	Gdynia – m.in. niski odsetek pożarów w stosunku do innych miast, mniejsza liczba interwencji straży pożarnej oraz niska liczba przestępstw na tle rasowym i propagowania totalitaryzmu, Gdańsk – niższa od średniej liczba przestępstw na tle rasowym, mniej przypadków przemocy w rodzinie) i Sopot – silnie rozwinięty monitoring miasta.
Siedlce	Wysoka wykrywalność przestępstw i spadek poziomu nasilenia przestępczości pospolitej.
Łódź	Spadek poziomu wskaźników społeczno-ekonomicznych oraz niskie poczucie bezpieczeństwa indywidualnego. Mniejsza liczba przestępstw kryminalnych i gospodarczych. Badania ankietowe wskazują, że mieszkańcy są rzadziej niż przeciętnie zadowoleni z miejsca zamieszkania i mają mniej zaufania do obcych ludzi. Mniej ofiar przemocy domowej od przeciętnej na podstawie wypełnionych „niebieskich kart”. Mniejsza liczba imigrantów. Mniejsza także liczba kierujących w stanie po spożyciu alkoholu i w stanie nietrzeźwości. Mniej od średniej jest też zgłoszeń np. propagowania totalitaryzmu. Największymi problemami

³ Jedno z największych w Polsce cyklicznych spotkań na temat rozwoju miast, którego inicjatorami w 2013 roku byli Fundacja Schumana, m.st. Warszawa i Fundacja Konrada Adenauera. Od 2015 roku konferencji towarzyszy publikacja raportu Fundacji Schumana i Fundacji Konrada Adenauera o polskich miastach.

	według ankietowanych są wykroczenia i przestępstwa społecznie uciążliwe: wandalizm i niszczenie mienia, a także kradzieże i niszczenie samochodów, rozboje.
Wałbrzych	Przestępczość (35 przestępstw na 1 tys. mieszkańców) wyższa od średniej dla województwa (27), a także dla Polski (21). Wysoka w porównaniu ze średnią dla województwa jest za to wykrywalność przestępstw wynosząca 75% przy 63% w przypadku przestępstw kryminalnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu Europolis oraz danych Komendy Głównej Policji.

Na podstawie informacji zawartych w tabeli 2 wyróżnia się w sposób szczególny pozycja Warszawy, która od wielu lat realizuje różnego rodzaju programy prewencyjne, tworząc jednocześnie koalicję na rzecz przeciwdziałania przestępczości złożoną głównie z podmiotów publicznych.

Dość interesujące okazały się także badania wśród miast o liczbie mieszkańców powyżej 300 tys. W tej grupie znalazły się Warszawa, Kraków, Poznań i Gdańsk. Bydgoszcz zajęła 10. miejsce, Wrocław – 14., a Lublin – 19. Dalsze pozycje przypadły Szczecinowi, Katowicom i Łodzi.

W grupie miast liczących od 150 tys. do 300 tys. mieszkańców podkreślić należy pozycję Rzeszowa, a następnie Gdyni i Olsztyna. W pierwszej dwudziestce charakterystyczny jest Toruń (17. miejsce). Dalsze lokaty przypadły Bielsku-Białej, Kielcom, Gliwicom i Zabrze. Kilka miast tej wielkości jak Białystok, Bytom i Częstochowa znalazło się w ostatniej grupie z najniższymi wynikami.

Najlepsze wyniki spośród 14 miast o liczbie ludności od 100 tys. do 150 tys. odnotowały Zielona Góra, dalej Koszalin, a następnie Tarnów i Tychy. Kolejne miejsca zajęły Opole, Kalisz i Płock, które są bliżej przeciętnego wyniku na tle innych miast. Najniższe pozycje zanotowały Dąbrowa Górnicza, Włocławek, Wałbrzych i Chorzów.

Wśród 18 miast w przedziale od 60 tys. do 100 tys. mieszkańców najwyżej uplasowały się Siedlce, Zamość, Żory i Łomża. Najmniej punktów otrzymały: Jelenia Góra, Piotrków Trybunalski i Mysłowice.

Niepokojące jest, że w Polsce rośnie liczba śledztw dotyczących przestępstw na tle rasistowskim. Ofiarami agresji są najczęściej muzułmanie, rzadziej Żydzi i Romowie. Najczęstsze sprawy motywowane nienawiścią to propagowanie faszyzmu i nawoływanie do nienawiści na tle różnic m.in. narodowościowych, etnicznych, a także publicznego znieważenia lub naruszenia nietykalności z tych powodów.

Badania pod kątem najbardziej otwartych miast⁴ oraz ich wyniki powstały na podstawie kryteriów, takich jak: liczba obywateli Ukrainy, Rosji, Białorusi i innych cudzoziemców znajdujących pracę, a także popełnianie najmniej przestępstw na tle rasowym i propagowania faszyzmu w stosunku do liczby ludności. Na pierwszym miejscu w tej kategorii znalazł się Nowy Sącz, który uzyskał aż 87,04 pkt na 100 możliwych. Drugie miejsce przypadło Sopotowi – 58,43 pkt, a trzecie Zielonej Górze – 56,17 pkt. Dalsze pozycje w rankingu odnotowały Siedlce, Bydgoszcz, Gdynia i Kalisz. Średni wynik w miastach oscylował wokół 48,68 pkt, ale niektóre uzyskały wyniki dużo niższe, nawet bliskie zera. Najmniej punktów otrzymały Przemyśl, Tarnów, Lublin, Bielsko-Biała, Chełm, Chorzów i Białystok. W tych miastach policja stwierdza najwięcej przestępstw z art. 256 kodeksu karnego, czyli propagowania faszyzmu lub totalitaryzmu. W Białymstoku jest to 189 przypadków na 1 mln mieszkańców, w stolicy, w której co roku organizowanych jest kilkaset marszów i protestów, to 65 przypadków na milion, w Nowym Sączu – 59. W dalszej kolejności plasują się Chorzów, Opole, Lublin i Mysłowice. Przeciętnie w miastach na prawach powiatu 14 takich przestępstw przypada na 1 mln osób. W niektórych, jak np. Sopot, Jelenia Góra, Konin, Kalisz, Tarnobrzeg czy Biała Podlaska nie ma ich prawie wcale. W Krakowie jest 13 takich przypadków na milion.

Odnosząc się do powyższych informacji, warto podkreślić, że Polacy pytani o sytuację, które wzbudzają w nich największy lęk, wymieniają przede wszystkim: zamachy terrorystyczne (38%), napływ uchodźców do Polski (37%), nową wojnę (28%), zubożenie na starość (27%), niepewną przyszłość

⁴ Raport Europolis.

rodziny i dzieci (26%), utratę pracy (22%), wprowadzenie euro w Polsce (19%). Dopiero na dziewiątym miejscu wymieniają lęk przed przestępczością, kradzieżą lub pobiciem (18%).

4. Podsumowanie

Od prawie 2500 lat cywilizacja i jej rozwój kształtowały się w oparciu o ośrodki miejskie. Procesom tym oprócz zjawisk pozytywnych towarzyszyły także negatywne, będące następstwem tych pierwszych. Obecnie 80% światowego Produktu Krajowego Brutto jest tworzone w miastach, a ponad połowa światowej ludności mieszka w ich granicach administracyjnych. Biorąc pod uwagę prognozę demograficzną mówiącą o tym, że do 2050 roku zwiększy się liczba mieszkańców do ponad 2/3, należy przewidywać, że nastąpi jeszcze większa kryminalizacja i wiktymizacja społeczeństwa. Stanowisko to ma swoje uzasadnienie, ponieważ nastąpi mocniejsza koncentracja ośrodków miejskich na obszarach o odrębnej organizacji administracyjno-politycznej. Samo zwiększenie poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego jest warunkiem rozwoju każdej przestrzeni społeczno-ekonomicznej (terytorium). Uwzględnienie m.in. sposobu zagospodarowania przestrzeni miejskiej, jej funkcjonalności i rozwoju urbanistycznego to podstawowe elementy działań, które będą warunkować skuteczność przeciwstawiania się nowym, nieprzewidywalnym zagrożeniom. Przestrzeń miejska powinna zatem sprzyjać ochronie mieszkańców, minimalizować zagrożenia oraz jednocześnie pozostawać dostępna, inkluzywna i przyjazna dla wszystkich grup społecznych. Zwracanie uwagi na urbanistykę i architekturę, technologie i monitoring, transport i infrastrukturę to zadania na rzecz idealnego miasta łączącego bezpieczeństwo i otwartość, minimalizującego zagrożenia, a jednocześnie zapewniającego dostępność i integrację.

Bibliografia

- Dukała, K. (2012). CPTED – założenia, strategię, sposoby prezentacji. W: J. Czapska (red.), *Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie przestrzeni* (s. 30-43). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Głowacki, R., Łojek, K. i Urban, A. (2008). *Wpływ ukształtowania przestrzeni fizycznej na zapobieganie przestępstwom i wykroczeniom*. Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie.
- Koreník, A. (2019). *Smart Cities, Inteligentne miasta w Europie i Azji*. CeDeWu.
- Koreník, S. (2010). *Współczesne koncepcje przestrzennego rozwoju gospodarki i społeczeństwa*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Kozak, A. (2022). *Wybrane obszary funkcjonowania miast w nowych realiach społeczno-gospodarczych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Łuczyszyn, A. (2017). Miasta jako miejsca kumulacji przestępczości. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (490), 209-218.
- Łuczyszyn, A. i Łuczyszyn, M. (2018). Urbanizacja jako element rozwoju miasta. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, (502), 53-61.
- Łuczyszyn, A. i Łuczyszyn, T. (2020). Zapewnianie bezpieczeństwa jako otwartość zarządzania publicznego i czynnik rozwoju lokalnego w warunkach globalizacji. W: B. Wiśniewska-Paź (red.), *Jedność w różnorodności. Społeczeństwo otwarte a bezpieczeństwo. Konteksty Szwajcarskie* (s. 41). Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Łuczyszyn, T. (2020). Bezpieczeństwo jako element jakości życia w mieście. W: A. Zakrzewska-Póttorak (red.), *Nowe oblicza miast. Debiuty Studenckie 2020* (s. 36-51). Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Sypion-Dutkowska, N. (2014). Uwarunkowania przestrzenne przestępczości w wielkim mieście w ujęciu GIS (na przykładzie Szczecina). *Studia komitetu przestrzennego zagospodarowania kraju PAN*, (159), 5-122.
- Szymańska, D. (2008). *Urbanizacja na świecie*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Świętochowska, U. (2001). *Patologie cywilizacji współczesnej*. Wydawnictwo Adam Marszałek.

The City in New Realities with Particular Emphasis on Safety

Abstract

The multi-faceted, heterogeneous, and frequently ideological processes are involved in making the connection between spatial planning and security. The primary reason for the challenges in drawing conclusions from research is the rapid pace of economic transformation, which leads to the accumulation of unforeseen dangers. The use of artificial intelligence (AI) capabilities and the internet, or creative urban monitoring technologies that, on the one hand, aim to increase functionality in terms of security enhancement and, on the other hand, infringe on civil liberties, may serve as an example. Regardless of the debate among academics and practitioners, it is evident that maintaining a high degree of security is a key driver of socioeconomic development. In the current socio-economic environment, this is particularly significant since the burden falls on major cities, and demographic projections indicate that the magnitude and intensity of the risks may increase, at least in comparison to ongoing urbanization trends. In light of these circumstances, the role of security geography in major urban centers seems to be a fascinating topic to study, particularly in terms of quality of life and figuring out the degree to which different parts of the city are criminalized.

The purpose of this paper is to demonstrate the criminological phenomena associated with the growth of urban centers, especially in the context of the formation of urbanization processes.

The approach used to accomplish this objective, as stated, was mostly descriptive, taking into account the circumstances under which security is provided, but also incorporating aspects of public statistics.

The authors highlight the urgent need for ongoing surveillance of risks that not only define crime in the traditional sense but also, and more importantly, call attention to novel occurrences that are a result of the broad openness of major urban centers.

The article's cognitive value lies primarily in recognizing the changing social and economic realities that are influencing the growth of major cities.

Keywords: security, city, development
